

Läkarnas specialisttjänstgöring – vad krävs?

Baserat på HSLF-FS 2021:8

SVERIGES LÄKARFÖRBUND 2023

**Sveriges
läkarförbund**

Den medicinska professionens organisation

För alla läkare under hela karriären

Läkare under specialistutbildning tjänstgör över hela landet, på sjukhus och vårdcentraler, offentligt och privat, med olika förutsättningar, utbildningsstrukturer och kunskap om tjänstgöringen. Gemensamt för alla dessa vårdgivare är att Socialstyrelsens regelverk ska uppfyllas för att läkarens specialistutbildning ska godkännas. Inte sällan kommer Läkarförbundet i kontakt med läkare som har problem eftersom regelverket inte har följts. Detta kan bero på bristande förutsättningar, missuppfattningar och att regelverket ger utrymme för tolkningar.

Den 1 juli 2021 infördes ett nytt regelverk för läkares specialiseringstjänstgöring (HSLF-FS 2021:8). I det nya regelverket ingår bastjänstgöring, BT, som en introduktion till specialistutbildningen. Socialstyrelsens mål för BT och ST är separata och det finns olika varianter på anställningsformer och tjänstgöringsupplägg för BT och ST. Med den här broschyren vill Sveriges läkarförbund summera Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkarnas specialiseringstjänstgöring (HSLF-FS 2021:8). Syftet är att ge en tydlig och kortfattad beskrivning av vilka krav som ställs i regelverket.

Övergripande om regelverket

Ansvar för BT och ST

Socialstyrelsen tar fram föreskrifter och allmänna råd för BT och ST. Det är också Socialstyrelsen som prövar läkarens ansökan om godkänd tjänstgöring och slutligen utfärdar specialistkompetensbevis. Socialstyrelsen granskar inte kvaliteten på tjänstgöringen. Däremot regleras det i föreskriften att specialiseringstjänstgöring ska granskas genom regelbundna, externa inspektioner. Vårdgivare som anställer BT/ST-läkare ansvarar för att det finns förutsättningar att genomföra tjänstgöringen enligt Socialstyrelsens föreskrifter.

Socialstyrelsens författningar

BT och ST regleras av **Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för läkarnas specialiseringstjänstgöring** (HSLF-FS2021:8) samt av **Läkarnas specialiseringstjänstgöring Målbeskrivningar 2021**. Målen för BT är specialitetsövergripande vilket innebär att de är samma för alla. Målen för ST är indelade i tre: a-målen är specialitetsövergripande, b-målen är samma för en del specialiteter, medan c-målen är specifika för specialiteten.

Utöver Socialstyrelsens författningar har flertalet specialitetsföreningar utfärdat rekommendationer som kompletterar och konkretiserar de föreskriftsreglerande målbeskrivningarna. Dessa rekommendationer är inte juridiskt bindande.

Övergångsregler

Det finns övergångsregler som gör det möjligt att ansöka om specialistkompetensbevis enligt det tidigare regelverket (SOSFS 2015:8). Där ingår BT inte som en del av specialiseringstjänstgöring. Det finns två förutsättningar för att kunna göra ST baserat på SOSFS 2015:8:

1. Om läkaren har gjort svensk allmäntjänstgöring (AT) läkarlegitimation eller
2. Om den legitimerade läkaren har påbörjat men inte avslutat sin specialiseringstjänstgöring före den 1 juli 2021.

”Ska” och ”bör”

Det är skillnad på ska och bör. Föreskrifter är bindande regler och uttrycks med ”ska”. Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur föreskrifterna kan eller bör tillämpas. De allmänna råden uttrycks med ”bör”. De allmänna råden utesluter inte andra sätt att uppnå det som avses. De delar av målbeskrivningarna som finns under rubriken ”Kompetenskrav” är bindande föreskrifter förutom i de delar där det står ”Allmänna råd”.

Specialisttjänstgöringen inleds med bastjänstgöring

Vad är syftet med BT?

BT är en klinisk tjänstgöring under handledning och instruktion med fokus på färdighetsträning. Syftet med BT är dels att öka den kliniska färdigheten, dels att på ett likvärdigt sätt introducera legitimerade läkare till svensk hälso- och sjukvård. Kompetensbedömningen av läkaren under BT baseras på de 18 kunskapskrav som finns i målbeskrivningarna. Efter avslutad bastjänstgöring ansöker läkaren om intyg för fullgjord BT hos Socialstyrelsen.

Vad är syftet med ST?

Efter bastjänstgöring kan läkaren påbörja den specialitetsspecifika delen av deras specialistutbildning. Målet med ST är att fullgöra sig kompetensen för att bli specialistkompetent läkare inom ett medicinskt område. Kompetensbedömningen av läkaren under ST baseras på de kunskapskrav som finns i målbeskrivningarna för den specifika specialiteten. Efter avslutad specialiseringstjänstgöring, och intyg över fullgjord BT, ansöker läkaren om specialistkompetensbevis hos Socialstyrelsen.

Separat eller kombinerad tjänstgöring

BT kan göras separat eller inom ramen för ST. Det brukar kallas för separat BT respektive integrerad BT/ST. I fallet integrerad BT/ST är det möjligt för läkaren att påbörja delar av specialiseringen samtidigt som hen fullgör bastjänstgöringen. Då ska bastjänstgöringen vara godkänd av Socialstyrelsen inom de första två åren av heltidstjänstgöring.

Vårdgivare

Vårdgivare som vill anställa BT/ST-läkare ska säkerställa att det finns förutsättningar i verksamheten att genomföra specialiseringstjänstgöring med hög och jämn kvalitet.

Handledning och instruktion

Handledning innebär råd och stöd med utgångspunkt från det individuella utbildningsprogrammet. Handledningen ska ges kontinuerligt. Vårdgivaren ska ansvara för att det finns handledare som motsvarar behovet av handledning, och ska också se till att det finns medarbetare som fortlöpande kan ge instruktioner och återkoppling till BT/ST-läkaren om verksamhetsspecifika tekniker och tillvägagångssätt.

Utse studierektor

I vårdgivarens ansvar ingår att se till att BT/ST-läkarna har tillgång till en studierektor. Det är vårdgivaren där BT/ST-läkaren huvudsakligen gör sin tjänstgöring som ansvarar för att det finns tillgång till en studierektor.

Kvalitet och granskning

Vårdgivaren ska säkerställa kvaliteten i specialiseringstjänstgöringen genom att systematiskt granska och utvärdera verksamheten så att den uppfyller kraven i Socialstyrelsens föreskrift. Tjänstgöringen ska även granskas och utvärderas av en extern aktör. Det sistnämnda bör ske vart femte år. Om granskningen visar brister, ska vårdgivaren åtgärda dessa.

SPUR

ST-SPUR är en modell för granskning av specialiseringstjänstgöringens utbildningskvalitet. Kvalitetsgranskningen genomförs av utbildade inspektörer från respektive specialitetsförening. SPUR erbjuds av Läkarnas Institut för Professionell Utveckling i Vården (LIPUS), och granskar kvaliteten på vårdgivarnas ST-utbildning genom inspektioner. Läs mer på www.lipus.se

Verksamhetschef

Verksamhetschefen ansvarar för verksamheten. Nedanstående ansvar gäller för den verksamhetschef där BT/ST-läkaren har sin huvudsakliga placering.

Utse huvudansvarig handledare

Verksamhetschefen ansvarar för att en huvudansvarig handledare utses till BT/ST-läkaren.

Upprätta individuellt utbildningsprogram

Verksamhetschefen ansvarar också för att ett individuellt utbildningsprogram tas fram. Detta ska göras i samråd med studierektor, handledare och BT/ST-läkare. Utbildningsprogrammet ska följas upp och revideras vid behov. Utbildningsprogrammet ska vara individuellt och omfatta den tjänstgöring och kompletterande utbildning som behövs för att uppfylla kompetenskraven i målbeskrivningen. Utbildningsprogrammet kan antingen omfatta hela specialiseringstjänstgöringen, inklusive bastjänstgöring, eller upprättas separat för BT och ST.

Det individuella utbildningsprogrammet bör innehålla:

1. planerade interna och externa utbildningsaktiviteter,
2. planerad tid för handledning och bedömningar, och
3. planerad tid för regelbundna självstudier.

Studierektor

Studierektorsrollen är viktig för den övergripande planeringen och för att säkra kvaliteten på specialistutbildningen.

Studierektorns kompetens

Studierektorn ska vara specialistläkare och ha genomgått handledarutbildning.

Samordna utbildningar

Studierektorn ska samordna BT- och ST-läkarnas interna och externa utbildningar.

Organisatorisk stödfunktion

Studierektorn bör vara en organisatorisk stödfunktion till verksamhetschef, handledare, BT- och ST-läkare. I arbetsuppgifterna bör det ingå att utarbeta introduktionsprogram för BT- och ST-läkarna.

Studierektorns viktiga uppdrag

Att samordna BT/ST-läkares utbildning kan till exempel innebära att planera övergripande, anordna kursaktiviteter och att sköta kontakter med enheter för sidotjänstgöringar.

Att vara en organisatorisk stödfunktion kan innebära att se till att verksamhetschef och andra berörda förstår vilka regler och riktlinjer som gäller, eller att vägleda och stödja handledarna i deras handledaruppdrag.

En viktig förutsättning för att studierektorn ska lyckas med sitt uppdrag, är att det finns en tydlig och förankrad överenskommelse om vad som ingår i uppdraget, gärna i form av en skriftlig uppdragsbeskrivning.

Handledare

Det finns huvudsakligen två handledarroller:

1) Huvudansvarig handledare

Huvudhandledare för BT-läkare ska ha specialistkompetens eller vara ST-läkare. Denna handledare ska följa BT-läkaren under hela bastjänstgöringen och samråda med övriga handledare.

Huvudhandledare för ST-läkare ska ha specialistkompetens i den specialitet som ST-läkaren planerar att uppnå. Denna handledare bör tjänstgöra där ST-läkaren huvudsakligen genomför sin ST.

Handledaren genomfört handledarutbildning. En handledarutbildning bör omfatta handledning, pedagogik, metoder för bedömning, kommunikation och etik.

2) Handledare för specifik utbildningsperiod

BT/ST-läkaren ska också ha tillgång till en handledare vid varje placering eller tjänstgöringsperiod. Det innebär en handledare lokalt vid den arbetsplats där sidotjänstgöringen i ST eller del av BT genomförs. Även denna handledare ska ha handledarutbildning samt relevant specialistkompetens alternativt vara ST-läkare (för BT-läkare).

Fortlöpande handledning

Handledning ska ges fortlöpande i form av stöd och vägledning med utgångspunkt i det individuella utbildningsprogrammet. Handledningen bör planeras in i ordinarie tjänstgöringsschema.

Handledarrollen innebär ett stort ansvar

Det är viktigt att handledaren får tid för egen kompetensutveckling och stöd i sitt uppdrag. Kontinuerliga handledarträffar på arbetsplatsen är ett sätt att säkra kvaliteten i handledningen.

Enligt Socialstyrelsens föreskrift ska BT och ST genomföras under handledning. Handledningen bör i första hand ske på plats. Att handledningen inte sker på distans har flera fördelar, både ur ett pedagogiskt perspektiv och ur ett patientsäkerhetsperspektiv. Handledning på distans kan dock vara ett viktigt komplement, men det bör röra kortare och planerade perioder av tjänstgöringen.

Det är viktigt att skilja mellan handledning och instruktion. Det förstnämnda är regelbundna samtal med utgångspunkt i BT/ST-läkarens kompetens och målbeskrivningens krav. Instruktion är råd och stöd som kan ges dagligen och av olika personer på arbetsplatsen. Båda dessa delar är väsentliga för patientsäkerheten och läkarens kompetensutveckling.

BT-läkare

Minst sex månaders tjänstgöring

Läkares specialiseringstjänstgöring ska inledas med bastjänstgöring under minst sex månader.

Tjänstgöringsavsnitt

BT ska innefatta minst tre månaders tjänstgöring inom primärvård och tre månader inom akut sjukvård. Det är önskvärt att ha längre sammanhängande tjänstgöringsperioder, och att bastjänstgöringen totalt sett inte innehåller fler än fyra olika tjänstgöringsställen.

Kompetensbedömning

BT-läkaren ska bedömas kontinuerligt utifrån Socialstyrelsens målbeskrivningar och det individuella utbildningsprogrammet. Dessa bedömningar ska dokumenteras. Handledaren ska upprätta en sammantagen kompetensbedömning efter varje tjänstgöringsperiod.

Inför ansökan om godkänd BT

Innan intyg om godkänd BT utfärdas behöver en extern bedömare tillsammans med huvudansvarig handledare göra en sammantagen bedömning av BT-läkaren utifrån kraven i målbeskrivningen. Den externa bedömaren utses av vårdgivaren och ska vara en specialistläkare som inte varit involverad i BT-läkarens tjänstgöring eller tjänstgjort på samma enhet samtidigt.

BT genomförs bara en gång

BT genomförs bara en gång, även om läkaren byter specialitet. Om läkaren gör en kombinerad BT/ST kan arbetsplatsen göra vissa anpassningar av innehållet i BT utifrån specialitetsinriktningen. En sådan anpassning får dock inte hindra BT-läkaren från att nå kraven för BT.

ST-läkare

Minst fem år och sex månaders heltidstjänstgöring

Läkaren måste uppnå tidskravet om minst 5,5 år heltidstjänstgöring, inräknat bastjänstgöringen under minst sex månader. Om tjänstgöringen genomförs på deltid, ska tiden förlängas så att den sammanlagt motsvarar heltid. Semester och jourkompensation ska räknas som tjänstgjord tid.

Kompetensbedömning

Den huvudansvariga handledaren och den ansvarige verksamhetschefen ska i samråd med studierektorn, bedöma BT/ST-läkarens kompetensutveckling kontinuerligt med utgångspunkt i målbeskrivningen för tjänstgöringen eller den aktuella specialiteten och det individuella utbildningsprogrammet.

Inför ansökan om specialistkompetensbevis

Ett av förhandskraven för att få bevis om specialistkompetens är att läkaren måste ha ett intyg om godkänd bastjänstgöring.

Formulären för ansökan hittas som bilaga till HSLF-FS 2021:8. Kompetenskraven från målbeskrivningen intygas av huvudansvarig handledare och en av vårdgivaren utsedd

Bra att veta om ST

I ansökan om godkänt bastjänstgöring/specialistkompetensbevis till Socialstyrelsen ska intygen över uppnådd kompetens skrivas under av två olika personer, som var och en har relevant kompetens.

ST-läkaren har ett stort eget ansvar* för att planera och genomföra sin utbildning. Hen ska dock få god hjälp och stöttning av handledare, studierektor och verksamhetschef.

*Ansvaret innebär att ST-läkaren har god kännedom om regelverket inklusive målbeskrivningen som ska uppnås, initierar planering av utbildningen liksom handledning, ber om återkoppling och identifierar brister i specialiseringstjänstgöringen eller i den egna kompetensen.

Tillgodoräknande av tidigare tjänstgöring

Det finns möjligheter för läkaren att tillgodoräkna sig tidigare erfarenheter som en del av deras specialiseringstjänstgöring. Detta avgörs i dialog med arbetsgivaren, och eftersom det är en bedömningsfråga finns det ingen garanti att tidigare tjänstgöring går att tillgodoräkna som en del av BT eller ST. Oavsett tillgodoräkningen måste specialiseringstjänstgöringen minst ett år.

Forskarmeriter

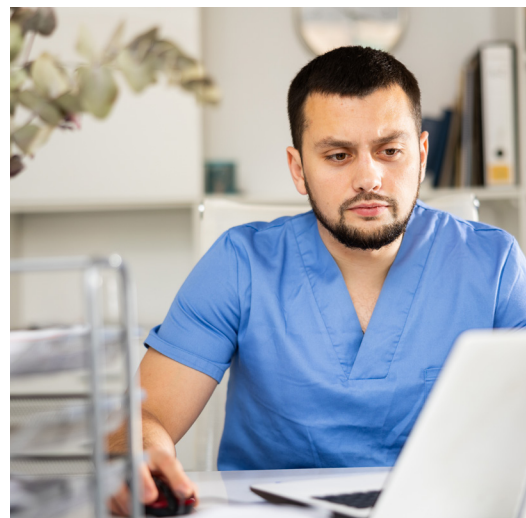
Har läkaren en doktorsexamen kan hen tillgodoräkna sig sex månader. Tillgodoräkandet gäller endast för ST, ej BT.

Tjänstgöring från annat land

Har läkaren arbetat som legitimerad läkare eller motsvarande under handledning utomlands kan hen tillgodoräkna sig upp till fyra år och sex månader. Ytterligare krav är att en verksamhetschef eller motsvarande i tjänstgöringslandet måste ha utfärdat ett intyg som beskriver tjänstgöringens innehåll och omfattning. Om tjänstgöringen gjorts inom primärvård eller akut sjukvård går det att tillgodoräknas som en del av BT.

Tidigare specialistläkare

Har läkaren redan ett specialistkompetensbevis och vill uppnå ett ytterligare, får denne tillgodoräkna sig upp till två år och nio månader.

lakarforbundet.se
Växel 08-790 33 00

Medlemsrådgivningen
- när du behöver råd och stöd kring din anställning
medlemsradgivningen@slf.se
08-790 35 10

Medlemsadministrationen
- när du har frågor om ditt medlemskap
medlem@slf.se
08-790 35 70

#vitaransvar #tryggvard